

Alkotmánybíróság

Budapest,

Donáti u. 35-45.

1015

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: IV/1960 -0 /2016	
Érkezett: 2016 DEC 01.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 3 db	<i>[Signature]</i>

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Alulírott [REDACTED] szám alatti lakos az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 26. § (2) bekezdése alapján az alábbi

alkotmányjogi panasz indítványt

terjesztem elő:

Kérem a tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy állapítsa meg a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-nak alaptörvény-ellenességét, és semmisítse meg azt, mivel sérti az Alaptörvény XV. cikk (1), (2) és (3) bekezdésében rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalmát, figyelemmel a XVI. cikkben írt gyermek védelemhez való jogára, illetve a XIX. cikkben írt szociális biztonsághoz való jogra is.

Kérelmem indoklásaként az alábbiakat adom elő:

1. A megsemmisíteni kért jogszabályi rendelkezés(ek), bírói döntések megnevezése, a határidő-számításhoz szükséges adatok közlése (a jogerős ítélet kézhezvételének időpontja stb.):

Előadom, hogy várhatóan 2017. február-március hónapban születik vér szerinti gyermekem Európai Unión kívüli országban.

A születendő gyermekemet egyedül fogom gondozásba venni apaként, az anya külföldi állampolgár, nem kívánja megtartani a gyermeket, lemond róla.

Több mint 2 éves folyamatos munkaviszonnal rendelkezem, és a munkáltatóm TB kifizetőhely, mindazonáltal a gyermekem születését követő 168 napra az Országos Egészségbiztosítási Pénztártól igényelhető csecsemőgondozási díjat (CSED) (ez a korábbi GYÁS és TGYÁS új neve) nem tudom igénybe venni.

2016. augusztus 29. napján elektronikus levélben (A/1. alatt csatolva) megkerestem a Budapest Főváros Kormányhivatala Egészségbiztosítási Főosztályát, melyre 2016. október 15. napján azon elutasító válasz érkezett (A/2. alatt csatolva), hogy a megkeresésemben leírtak alapján CSED-re nem leszek jogosult, tekintettel arra, hogy esetemben nem állnak fenn a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek sem vér szerinti apaként, sem egészséges szülőanyaként.

A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-a a csecsemőgondozási díjról kimondja, hogy:

„Csecsemőgondozási díj

40. § (1) Csecsemőgondozási díjra jogosult, aki a szülést megelőzően két éven belül 365 napon át biztosított volt, és

a) a biztosítás tartama alatt vagy a biztosítás megszűnését követő negyvenkét napon belül **szül**, vagy

b) a biztosítás megszűnését követően negyvenkét napon túl baleseti táppénz folyósításának az ideje alatt vagy a folyósítás megszűnését követő huszonnyolc napon belül **szül**.

(1a) A **szülő nő** csecsemőgondozási díjra való jogosultsága legkésőbb a gyermek születésének napjával, koraszülött gyermekekre tekintettel a szülési szabadság első napjával nyílik meg.

(2) A csecsemőgondozási díjra jogosultsághoz szükséges előzetes 365 napi biztosítási időbe be kell számítani

a) a biztosítás megszűnését követő baleseti táppénz, csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj - kivéve a 42/E. § alapján megállapított gyermekgondozási díj - folyósításának az idejét,

b) közép- vagy felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán egy évnél hosszabb ideje folytatott tanulmányok idejéből 180 napot,

c) a rehabilitációs járadék, rehabilitációs ellátás folyósításának idejét.

(3) A csecsemőgondozási díj a szülési szabadságnak megfelelő időtartamra jár. A csecsemőgondozási díj legfeljebb a gyermek születését követő 168. napig jár, kivéve a jogszabály szerint a koraszülött gyermekek esetében a szülési szabadságra vonatkozó rendelkezés alkalmazásakor. Ha a csecsemőgondozási díj iránti kérelem a szülés várható időpontját megelőző 28 napnál korábban kerül benyújtásra, akkor a kérelem elbírálására vonatkozó határidő a szülés várható időpontját megelőző 28. napon kezdődik.

(4) Csecsemőgondozási díj a szülési szabadságnak megfelelő időtartam még hátralévő tartamára

a) annak a nőnek is jár, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, a gondozásba vétel napjától,

b) annak a - gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvtv.) 5. § sz) pontja szerinti - családbafogadó gyámnak jár, aki a csecsemőt jogerős döntés alapján gondozza, a kirendelés napjától,

c) a csecsemőt gondozó vér szerinti apának is jár, ha a szülő nő az egészségügyi szolgáltató által - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú nyomtatvány szerint - igazoltan, az egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák, az igazoláson feltüntetett naptól ezen egészségi állapot fennállásáig,

d) a csecsemőt gondozó vér szerinti apának is jár, ha a szülő nő meghal, az elhalálozás napjától,

e) annak a férfinak is jár, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, ha a gyermeket vele együtt örökbe fogadni szándékozó nő az egészségügyi szolgáltató által - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú nyomtatvány szerint - igazoltan, az egészségi állapota miatt kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák, az igazoláson feltüntetett naptól ezen egészségi állapot fennállásáig,

f) annak a férfinak is jár, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, ha a gyermeket örökbe fogadni szándékozó nő meghal, az elhalálozás napjától,

g) annak a férfinak is jár, aki a csecsemőt egyedül vette örökbefogadási szándékkal nevelésbe, a gondozásba vétel napjától,

ha az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállnak.

(5) A (4) bekezdésben meghatározott esetekben a szülés napjának azt a napot kell tekinteni, amikor a (4) bekezdés a)-g) pontja szerinti feltételek bármelyike bekövetkezik."

Álláspontom szerint a fentiek beleütköznek az Alaptörvény XV. cikkében rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalmába, tekintettel arra, hogy a nőknek bármilyen esetben, akár ismeretlen apa esetén is biztosított az ellátás, illetve ha apaként a megszületendő gyermekemet utóbb örökbe adnám, akkor az örökbefogadó gyám is igénybe vehetné, mindazonáltal én vér szerinti apaként nem vagyok a CSED-re jogosult.

2. Az Alaptörvényben biztosított jog megnevezése:

Hátrányos megkülönböztetés tilalma Alaptörvény XV. cikk (1), (2) és (3) bekezdés

„XV. cikk

(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.”

Közvetve a XVI. cikkben írt gyermek védelemhez való joga, és a XIX. cikkben írt szociális biztonsághoz való jog.

„XVI. cikk

(1) Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.

XIX. cikk

(1)³⁴ Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult.

(2) Magyarország a szociális biztonságot az (1) bekezdés szerinti és más rászorulóknak esetében a szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósítja meg.”

3. A közvetlen érintettség kifejtése (az eljárás megindításának indokai, az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényege, bírói döntés esetén a pertörténet röviden, az ügyben hozott bírói döntések stb.):

Várhatóan 2017. február-március hónapban születik vér szerinti gyermekem Európai Unión kívüli országban.

A születendő gyermekemet egyedül fogom gondozásba venni apaként, az anya külföldi állampolgár, nem kívánja megtartani a gyermeket, lemond róla.

Több mint 2 éves folyamatos munkaviszonnal rendelkezem, és a munkáltatóm TB kifizetőhely, mindazonáltal a gyermekem születését követő 168 napra az Országos Egészségbiztosítási Pénztártól igényelhető csecsemőgondozási díjat (CSED) (ez a korábbi GYÁS és TGYÁS új neve) nem tudom igénybe venni.

CSED-re nem leszek jogosult, tekintettel arra, hogy esetemben nem állnak fenn a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek sem vér szerinti apaként, sem egészséges szülőanyaként.

Álláspontom szerint a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek beleütköznek az Alaptörvény XV. cikkében rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalmába, tekintettel arra, hogy a nőknek bármilyen esetben, akár ismeretlen apa esetén is biztosított az ellátás, illetve ha apaként a megszületendő gyermekemet utóbb örökbe adnám, akkor az örökbefogadó gyám is igénybe vehetné, mindazonáltal én vér szerinti apaként nem vagyok a CSED-re jogosult.

Amennyiben nem tudom igénybe venni ezt az ellátást, az számomra 6 hónap időtartam alatt több, mint 2 millió forint jövedelem kiesést okoz.

4. Indokolás arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabály, jogszabályi rendelkezés, bírói döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével:

A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek beleütköznek az Alaptörvény XV. cikkében rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalmába, mert az Alaptörvény tiltja a bármilyen megkülönböztetést.

Diszkrimináció. Egy mindannyiunk számára ismerősen csengő latin eredetű szó. Jelentése az Idegen szavak és kifejezések szótára szerint nem más, mint hátrányos különbségtétel, az egyenlő elbánás elvével ellentétes eljárás. Aki diszkriminál, az hátrányos, megkülönböztető intézkedéseket alkalmaz.

„Hogy nőnek vagy férfinak születél, az nem végzet, hanem sors. Végzet az, hogy ezt hogyan fogod fel.” /Keleti bölcsesség/

Már a történelem hajnalától kezdve jelen van a különböző emberi csoportok közötti különbségtétel. A jog és az adott kor politikája nagyon rég óta igyekszik megoldani ezt a történelem minden korszakában felmerülő és fennálló problémát, a mai napig sem teljes körű sikerrel.

Amennyiben valakivel vallása, személyes vagy politikai meggyőződése, faji hovatartozása, neme, nemzetisége, családi állapota stb. alapján kedvezőtlenebbül bánnak, mint a hasonló helyzetben lévő más személyekkel, közvetlen diszkrimináció megvalósulásáról beszélünk.¹

Az egyenlő kezelés foganatosítására az Alkotmánybíróság már korán részletes tesztet dolgozott ki. Abban az időben kellett állást foglalnia egyes ügyekben, amikor a főszabály

¹ Kovács Krisztina: Az egyenlőség elvéből fakadó általános követelmények. In: Emberi jogok. Szerk.: Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila, Osiris Kiadó, 2003. 375-387. o.

még nem tisztázódott. A 21/1990. (X. 4.) AB határozatban a megkülönböztetés alkotmányosságához például annak bizonyítását követelte meg az AB, hogy a diszkrimináció következtében a kártalanítás ösztársadalmi eredménye kedvezőbb legyen, mint az egyenlő kezelés esetében. Ennek a tulajdonuk visszaszerzésére jogosult földtulajdonosok és a többi tulajdonos közötti megkülönböztetés szempontjából volt meghatározó jelentősége. Az AB itt még egy részletes egyenlő elbánási tesztet alkalmazott. Az Alkotmánybíróság végül a továbbiakban nem követte ezt a bonyolult gondolatmenetet, ugyanakkor hamarabb adott elvi alapvetést, mint technikai mércét.

Fordulat következett, amikor az AB a hátrányos megkülönböztetés tilalmát az eredményről átállította az eljárásra: „A jognak mindenkit egyenlőként kell kezelnie”. „Azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni.” Nem alkotmányellenes a megkülönböztetés, ha valamely társadalmi cél vagy alkotmányos jog csakis ezen az áron érvényesíthető – de az egyenlő méltóság és az egyéni alapjogok ekkor is a megkülönböztetés határát képezik.² Ez lett az Alkotmánybíróság eljárásának alapformulája.

Ehhez később csatlakozott az egyenlőség voltaképpeni alapszabálya, mely szerint egyenlőt egyenlőként, egyenlőtlen egyenlőtlenként kell a jognak kezelnie. Ezzel kapcsolatban az AB egyik szabálya az úgynevezett viszonyítási alap volt, mely rögzítette, hogy az egyenlőségnek azonos szabályozási koncepción belül, a tényállás lényeges elemére nézve kell fennállnia.³ A másik szabály egy látszólagos tartalmi alkotmányossági mérce volt: a megkülönböztetés akkor nem alkotmányellenes, ha „kellő súlyú indoka van.”⁴ A teszt fennmaradó része az lett, hogy a szabályozási koncepció lényeges tényállási elemeit tekintve követelmény az azonos kezelés. Az Alkotmánybíróság a 61/1992. (XI. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésében foglalt tilalom nemcsak emberi, illetve alapvető állampolgári jogokra irányadó, hanem e tilalom – amennyiben a különbségtétel sérti az emberi méltósághoz való jogot – kiterjed az egész jogrendszerre, azaz túlmege az alkotmányi szövegben szereplő „emberi és állampolgári jogokon” és a többi jogot is felöleli.

A fentiekből kialakult gyakorlatot egy 1994-es AB határozat konszolidálta, mely kifejtette: a nem alapjogokra vonatkozó megkülönböztetés alkotmányellenes, ha nincs ésszerű indoka, vagyis, ha önkényes. Úgy tűnhet, hogy az Alkotmánybíróság más mércét használ az alapjogok és más mércét a nem alapjogok tekintetében. Megállapíthatjuk azonban, hogy az AB gyakorlatát vizsgálva nem mutatkozik lényeges eltérés a mércék szigorúságában alapjogok és nem alapjogok viszonylatában. Az Alkotmánybíróság esetről esetre mérlegeli, hogy a

² 9/1990. (IV. 25.) AB határozat.

³ Ebből fejlődött ki később a homogén csoport formulája.

⁴ 21/1990. (X. 4.) AB határozat.

diszkrimináció alkotmányellenes-e. Az eseti mérlegelés nem kifogásolható a diszkriminációtalalom területén abban az esetben, ha végső mércének megtalálható az önkényesség. Az alkotmányos kereteken belül ugyanis a jogalkotó a legkülönbözőbb szempontok szerint különböztethet. A demokratikus törvényhozó feladata a közérdek meghatározása, az Alkotmánybíróság feladata csak a közérdekre hivatkozás indokolt voltára korlátozni az alkotmányossági vizsgálatot, így az Alkotmánybíróság csak akkor állapít meg alkotmányellenességet, ha a megkülönböztetés önkényes.

Az Alkotmánybíróság diszkriminációs ügyekben megnyilvánuló gyakorlata

Az Alkotmánybíróság ma már több, mint tízéves gyakorlatát áttekintve egyértelmű en megállapítható, hogy a testület a legtöbb esetben az Alkotmányban meghatározott absztrakt utólagos normakontroll hatáskörében járt el. E hatáskörben elbírált indítványok többsége az Alkotmány 70/A. §, illetve az Alaptörvény XV. cikk, azaz az úgynevezett diszkriminációtalalom sérelmének megállapítására irányult.

Ennek valószínűleg az lehet az egyik oka, hogy a szocializmus egyenlőségideológiája tovább él az emberekben, másrésztől a jogról való laikus közgondolkodás számára nyilvánvalóan az egyenlőség a legkönnyebben felfogható és átélhető alapelv. A valamiben hiányt szenvedő polgárok alkotmányellenesnek tartják azt, hogy léteznek különbségek. Az Alkotmány 70/A. § értelmezésének meghatározó, precedens jellegű határozatai 1990-ben és 1992-ben születtek. Az Alkotmánybíróság már a kezdetektől differenciáltan kezelte a diszkriminációtalmat.

A megkülönböztetés értékelését átfordította a megkülönböztetés eredményéről annak módszerére: „a megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy **a jognak mindenkít egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie**, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni”.⁵

Az Alaptörvény XV. cikk által rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalma az Alkotmánybíróság gyakorlatában áthatja az egész jogrendszert. Az Alkotmánybíróság ennek az alapelvnek az érvényesülését vizsgálja az alapjogok szintjén – a „szükségesség-arányosság” mércéjét alkalmazva – és meghatározott alkotmányjogi összefüggésében, egyéb alanyi jogi (nem alapjogi) szinten az „ésszerűség” mércét alkalmazva.⁶ Az Alkotmánybíróság gyakorlata nem kínál sem kimagasló, sem kirívó eseteket. Az alapvetés bizonyos részei megmaradtak sikeres formulaként, s meghatározták az Alkotmánybíróság diszkriminációra vonatkozó ítélkezését, azonban az is megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság gyakran minősítette a megkülönböztetést pozitív diszkriminációnak. Az egyenlő méltóságú

⁵ 9/1990. (IV. 25.) AB határozat.

⁶ Az értelmezett alkotmány. Szerk.: Holló András – Balogh Zsolt. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2000. 37. o.

személyként való kezelés ismervét bevezető határozatban⁷ a kérelmező fél magára nézve hátrányos megkülönböztetésnek tartotta a többgyermekesek adókedvezményét. Az AB úgy ítélte meg, hogy a törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely az alaptörvény 70/A. § (1) bekezdésébe ütköző módon különböztetne az adózó szülők között.

Összegzésként megállapítható, hogy a jogegyenlőségi tétel mércéjétől eltekintve az Alkotmánybíróság nagyon fontos egyenlőségi kérdéseket tisztázott. Olyan fontos alapjogok tekintetében szerzett érvényt az AB a diszkriminációtilalomnak, mint például a vallásszabadság, ahol többek között a történelmi egyházak egyenlőségét biztosította. Az Alkotmánybíróság ítélezése egységbe foglalta és foglalja az általános jogegyenlőségi szabályt azokkal a rendelkezésekkel, melyekben az alaptörvény a hátrányos megkülönböztetés tilalmát külön is megfogalmazza, mint például **a férfiak és a nők egyenjogúsága**, az egyenlő munkáért egyenlő bér elve valamint a törvény előtti egyenlőség.

Az egyenjogúság fogalmának részét képező diszkrimináció-tilalomnak két különösen érzékeny területe van: az egyik a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés, a másik a faji alapú diszkrimináció, valamint ennek tilalma. Az ENSZ már 1965. december 21-én megalkotta a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményt. Az egyezmény alap gondolata az, hogy minden olyan felsőbbrendűségi elv, amely a faji megkülönböztetésen alapul, „tudományos szempontból hamis, erkölcsi szempontból elítélendő, társadalmi szempontból igazságtalan és veszélyes”⁸, valamint, hogy e típusú diszkriminációnak sehol és semmilyen fajta igazolása nem lehetséges.

Az Amszterdami Szerződés által a Római Szerződésbe került 13. cikk felhatalmazása alapján született irányelv⁹ meghatározza a faji diszkrimináció fogalmát. Az Emberi Jogok Európai Bíróságán a faji diszkriminációt sérelmező ügyek a menedékjogot kérők, valamint a tartózkodási engedélyért folyamodók panaszai képezik, de helyt kapnak a romákat ért bántalmazásról szóló beadványok is, melyek elbírálásánál a bíróság csak abban az esetben állapítja meg a 14. cikk sérelmét, ha „ésszerű kétséget kizáró bizonyíték” igazolja a diszkrimináció megtörténtét. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése tiltja a faj, szín, nemzeti származás alapján történő hátrányos megkülönböztetést, melyek tipikus magyarországi színhelye a magánvállalkozások. A faji megkülönböztetésre jó hazai példa a Góman-ügy vagy a patvarci-ügy is.

A tipikus diszkriminációs formák közül fontos kiemelni a vallásgyakorlás szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmát, továbbá ugyancsak a jelenkor problémája az életkor szerinti hátrányos megkülönböztetés, melynek alkotmányos összefüggéseivel az Alkotmánybíróság is már több ízben megállapította, hogy a törvényhozónak jogában áll meghatározott

⁷ 9/1990. (IV. 25.) AB határozat

⁸ Balogh Zsolt: Az Alkotmány magyarázata. KJK-Kerszöv, 2003. 42. o.

⁹ 2000/43/EK irányelv.

foglalkozások gyakorlását, illetőleg tisztségek, beosztások betöltését életkori feltételekhez kötni, vagyis szükséges alsó-és lehetséges felső életkort előírni. Nem jelentenek diszkriminációt az olyan meghatározott munkakörök, beosztások, funkciók betöltésével kapcsolatos életkori korlátozások, melyek nem önkényesek. Így az Alkotmánybíróság szerint az életkori feltételek, ha azok az adott kategóriába tartozó minden személyre egyformán vonatkoznak és nem önkényesek, nem sértik az Alkotmány 70/A. §-át.¹⁰

A nemek közötti hátrányos megkülönböztetés tilalma hagyományosan a nők és férfiak terére szóló különbségtétel megszüntetésének követelményét foglalja magában. Miközben ennek a megközelítésnek a jelentősége nem csökken, egyre inkább utat tör magának a nemi irányultság szerinti megkülönböztetés tiltásának érvényre juttatása. Fontos azonban leszögezni, hogy a nemek közötti diszkrimináció nem szinoním fogalom a szexuális irányultság szerinti diszkriminációval, hiszen míg az egyik pusztán biológiai tényezők alapján különbözteti meg valamelyik nemhez tartozó egyént, addig a másik szociális, társadalmi, és genetikai determinánsok következtében egyes emberekben a vele azonos nemhez tartozókhoz való vonzalom kialakulása miatt diszkriminál. Az e téren még bizonytalankodó amerikai Legfelső Bírósággal ellentétben az európai szabályozás sokkal előrehaladottabb. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye bár 14. cikkében példálózó jelleggel felsorolja a diszkriminációs okokat, a panaszosnak meg kell azonban jelölnie valamely rendelkezést (többnyire a magánélet szabadságát biztosító 8. cikk), mellyel kapcsolatban egyezményértőnek ítéli a vele szemben alkalmazott eljárást.

Az Alaptörvény is tiltja a szexuális irányultság szerinti hátrányos megkülönböztetést. Az Alkotmánybíróság a 20/1999. számú határozatában megállapította, hogy a szexuális irányultság alapján történő különbségtétel az alkotmány 70/A. § (1) bekezdése alapján egyéb helyzet szerinti megkülönböztetésnek minősül, így a homoszexuálisok csoportja egy megítélés alá kell, hogy essen a heteroszexuálisok csoportjával. Az első lépést az AB tette meg, amikor a 14/1995. (III. 13.) AB határozatban jogilag védendőnek ismerte el az azonos neműek párkapcsolatát. Az Alkotmány 9. §-a a tulajdonformák megkülönböztetésének lehetőségét zárta ki. A nemek közötti diszkriminációt is tiltó 70/A. § mellett pedig az Alkotmány 66. §-a is tilalmazta a férfiak és a nők megkülönböztetését, mikor kimondta, hogy a Magyar Köztársaság biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében. A 66. § és a 70/A. § egymáshoz való viszonya szubszidiárius. Az alkotmánybírói határozatokból kitűnik, hogy a gyakorlatban nemek közötti diszkrimináció esetén elegendő a 70/A. § indítványban történő meghivatkozása az eljárás megindításához. A 70/A. § Alkotmánybíróság általi értelmezéséhez segítséget nyújtott a 66. §, mely ezáltal hozzájárult a 70/A. § által megfogalmazott nemek közötti diszkriminációtilalom mai tartalmának kialakulásához. Megemlítendő még, hogy a 70/A. § (1) bekezdésének 'egyéb helyzet' fordulata nem zárja le a tételesen felsorolt okok

¹⁰ Ezen az alapon megalapozatlannak ítélte az AB azt az indítványt, mely az alkotmánybírói funkciónak a 70. életév betöltésével való megszűnésében alkotmányellenes rendelkezést látott. (1596/B/1990. AB határozat.)

sorát, hiszen nyitva hagyja a kaput az Alkotmánybíróságnak a különböző tényezők jövőbeni diszkriminációs okká nyilvánításhoz, s ezáltal biztosítja a jogi védelmet a folytonosan változó világ új kihívásaival szemben.

A főbb megkülönböztetési fajták közül a legjelentősebb a nemi közötti diszkrimináció.

Magyarországon 1945-ben vette kezdetét az a folyamat, amelynek során a nők egyenjogúsága fokozatosan megvalósult a polgári jog, a családi jog és a munkajog területén.¹¹ A szocializmus időszakában a nők egyenjogúságára vonatkozó követelményeket eléggé mechanikusan alkalmazták, így a sérelmes különbségek inkább konzerválódtak. A mai Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdése biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári, politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében. Az Alkotmánybíróság bár több döntésében hivatkozott a fenti szakaszra, az AB-hoz érkező indítványok többsége mégis a társadalombiztosítás és a munka világát érintik.

Az Alkotmánybíróság e problémakört érintő első döntésében az özvegyi nyugdíjjogosultság rendszerét vizsgálta.¹² Az akkor rendelkezésben lévő szabályok más feltételekkel tették lehetővé a nők és más feltételekkel a férfiak részére az özvegyi nyugdíj megállapítását. Az Alkotmánybíróság ezeket a rendelkezéseket az Alkotmány 66. § (1) bekezdésébe ütközőnek minősítette, ezért megsemmisítette azokat.

A következő nagyobb jelentőséget nyert ügy a hadkötelezettséggel kapcsolatban került terítékre, melyben az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy sérti-e a diszkrimináció tilalmát a hadkötelezettségnek a férfiakra történő korlátozása. A testület elutasította a kérelmet a következő indokolással: „A nők hadkötelezettségének megszüntetése önmagában nem jelenti azt, hogy egy Alkotmányban foglalt állampolgári kötelezettség tekintetében tartalmazna alkotmányellenes hátrányos megkülönböztetést a törvény. Az Alkotmány 70/H. §-a ugyanis az állampolgárok honvédelmi kötelezettségét írja elő. Nem sérti azonban az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésében foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmát, hogy a törvényhozó a honvédelmi kötelezettség körébe tartozó részletkötelezettségek meghatározásokat tekintetbe veszi a női nem sajátosságait, valamint azt a történelmileg kialakult hagyományt, amely szerint a hadviselés a férfi nem képviselőinek feladata. Lényegében ezt tette a honvédelmi törvény is, hiszen miközben a hadkötelezettséget a férfiakra korlátozta, nem mentesítette a női nem képviselőit a honvédelmi kötelezettség egyéb elemeinek teljesítése alól”.¹³

¹¹ Az 1945. évi VIII. törvény megszüntette a nők és a férfiak közötti különbségtételt a választójog gyakorlásában. Az 1957. évi V. törvény megszüntette azt a különbséget, ami az állampolgárság megszerzése szempontjából férfi és nő között volt: azóta a gyermek az anyja után is szerezhethet állampolgárságot.

¹² 10/1990. (IV. 27.) AB határozat.

¹³ 46/1994. (X. 21.) AB határozat.

A nők ilyen jellegű pozitív diszkriminációja pedig teljes összhangban van az alkotmány 66. § (3) bekezdésével és 70/A. § (3) bekezdésével. Fontos megemlíteni, hogy – bár a köztudatban és a gyakorlatban is nagyobb számmal a nőket ért hátrányos megkülönböztetésre találunk példát – a férfiak védelmében is van helye a nemek közötti diszkriminációt tiltó szabályok alkalmazásának. Az Alkotmánybíróság eddig két ilyen esetben járt el.

A 7/1998. (III. 18.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a 66. § (1) bekezdésének sérelmét állapította meg a „szövő férfiak” tekintetében. Jelen esetben az adott munkakörökben mindkét nem azonos munkaköri ártalmaknak volt kitéve. A férfiak hátrányos megkülönböztetésének ebben az összefüggésben már nem lehet alkotmányos indoka a férfiakra általában jellemző nagyobb fizikai teherbírás, a nőktől eltérő más biológiai és fizikai szerep, mert az adott munkakörökkel együtt járó különös egészségi ártalom a férfiakat ugyanúgy éri, mint a nőket. Ezzel szemben a melléklet munkaköri felsorolása kizárta a férfiakat a karkedvezményből. Ez a kizárás megengedhetetlen diszkriminációnak minősül¹⁴, ezért alkotmányellenes.

Egy 1997-es határozatában pedig diszkriminatívnak tartotta az Alkotmánybíróság, hogy a nyugdíjjogosultság szempontjából figyelembe vehető, a felnevelt gyermekek számától függő kedvezményes szolgálati időre a férfiak a támadott törvény szerint csak akkor voltak jogosultak, ha a gyermeket a férfi egyedül nevelte fel. A 28/2000. (IX. 8.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a honvédelmi kötelezettség, a társadalombiztosítási nyugellátás, a kárpótlási jegyek életjáradéka, valamint a lakbérhozzájárulás nemek szerinti eltérő kezelésével kapcsolatban foglalt állást.¹⁵

A nemi alapú hátrányos megkülönböztetés elleni harc egyik fontos magyar állomása az 1998-as Monori-ügy volt. A felperes egy üzletlánc ellen indított pert, mert kifogásolta, hogy az egy napilapban közzétett hirdetésével megsértette a felperes hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó alkotmányos és polgári jogait. A szóban forgó hirdetés asszisztensi munkakör betöltésére keresett kizárólag huszonöt és harmincöt év közötti férfit.

A felperes ezzel szemben ötvenegy éves nő volt, aki e két szemponton kívül minden kritériumnak megfelelt a munkakör betöltésével kapcsolatban. Érdeklődésére a vállalat közölte vele, hogy a feltételeknek nem felel meg, ezért a felperes kérte a monori bíróságtól, hogy állapítsa meg az alperes jogsértését az alkotmány 70/A. § és a 66. § (1) bekezdése, továbbá a Ptk. 76. §¹⁶ és az Mt. 5. §-a¹⁷ alapján. A bíróság megállapította, hogy az említett hirdetés a nem és életkor vonatkozásában olyan indokolatlan és önkényes hátrányos

¹⁴ Sérti az Alkotmány 66. §-ának (1) bekezdését és a 70/A. § (1) bekezdését.

¹⁵ Megállapította, hogy a támadott rendelkezések nem sértik az Alkotmány diszkrimináció-tilalmat kimondó rendelkezéseit, így az indítványokat vissza- és elutasította.

¹⁶ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény.

¹⁷ A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény.

megkülönböztetést alkalmazott, amely sértette a felperes hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó jogait. Az alperesnek kellett volna bizonyítania, hogy a megkülönböztetés indokolt volt, ennek hiányában azonban a hirdetés jogsértőnek bizonyult.

Magyar viszonylatban egészen 2003-ig jórészt 'csak' az Alkotmány egyes szakaszai nyújtottak segítséget a diszkrimináció elleni harcban, azonban 2003. őszén az Országgyűlés megalkotta Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényt, mely rendelkezéseinek lényege és célja a következőkben foglalható össze: Az egyenlő bánásmód követelményéről egy általános törvény rendelkezik, amely e területen elvégzi a közösségi jog teljes harmonizációját, egységes elvek mentén szabályozza újra az antidiszkriminációs joganyagot. A törvény hatálya kiterjed a kötelezetti oldalon a közszférára és a nyilvános magánjogi viszonyokra is. Az egyenlő bánásmód érvényesítési feltételeinek megteremtése a törvény szerint az állam felelőssége, azok érvényesítése ugyanakkor nem vezethet az önrendelkezési jog, a személyhez fűződő jogok és a magánszféra megsértéséhez. **A jogszabály ugyanakkor általános fogalom-meghatározásokat ad a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban: a 8. § a faj, szín, nem, nyelv, egészségi állapot, fogyatékos állapot, vallás, politikai vagy más vélemény, nem, szexuális irányultság, életkor, társadalmi, vagyoni, munkaszerződés típusa vagy más egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetésről ír.**

A törvény megkülönbözteti a közvetlen és a közvetett diszkrimináció fogalmát (9. §), így ez alapján a látszólag semleges, de egyben diszkriminatív magatartások kérdése is kezelhetővé válik. A 10. § az irányelvekre is figyelemmel a jogrendszer egészére kiterjedő igénnyel rögzíti a hátrányos megkülönböztetésre adott utasítás, a zaklatás, szegregáció valamint a megtorlás tilalmát is. A törvény kezeli az egyes szektorális antidiszkriminációs problémákat is, valamint szabályozza az egyenlő bánásmód követelményének munkavállalással, nyilvános álláshirdetésekkkel, oktatással, egészségügyi ellátással, stb. összefüggő eseteit. A szabályozás szerint az egyenlő bánásmód megsértése esetén a bizonyítási teher megfordul. Ezt az európai közösségi jog a tagállamok kötelezettségévé is tette abban az esetben, ha a sérelmet szenvedett fél a jogsértést valószínűsíti.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén közérdekű igényérvényesítésre (actio popularis) is lehetőség nyílik: a törvény biztosítja, hogy a hátrányos megkülönböztetést szenvedett csoport nevében a hatáskörrel rendelkező állami, továbbá társadalmi érdekképviselői szervezetek jogosultak a hátrányos megkülönböztetés megszüntetése ellen fellépni. Végül megállapítható, hogy a jogszabály az egyenlő bánásmód követelménye terén biztosítja a jogrendszer koherenciáját: teljes mértékben összhangban van az alkotmánnyal és a hatályos joganyaggal. Ennek elérése érdekében a törvény hatálybalépésével módosultak a Ptk., az Mt. és más jogszabályok egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó rendelkezései is.

Mindezek okán megállapítható, hogy álláspontom szerint a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek beleütköznek az Alaptörvény XV. cikkében rögzített hátrányos megkülönböztetés tilalmába, tekintettel arra, hogy a nőknek bármilyen esetben, akár ismeretlen apa esetén is biztosított az ellátás, illetve ha apaként a megszületendő gyermekemet utóbb örökbe adnám, akkor az örökbefogadó gyám is igénybe vehetné, mindazonáltal én vér szerinti apaként nem vagyok a CSED-re jogosult.

Erre figyelemmel kérem a T. Alkotmánybíróságot, hogy a jelen alkotmányjogi panasszal támadott, a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek megsemmisítésén túl szíveskedjen az Abtv. 46. § (1) bekezdés alapján megállapítani az Országgyűlés, mint, jogalkotó általi mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség fennállását.

Egyidejűleg kérem, hogy a mulasztást elkövető szervet - határidő megjelölésével - hívja fel feladatának teljesítésére annak okán, hogy az Abtv. 46. § (2) bekezdés c) pontja alapján a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek jogi szabályozásának Alaptörvényből levezethető lényeges tartalma hiányos, tekintettel arra, hogy az esetemben életszerűtlen feltételek teljesítése esetén lennék jogosult a CSED-re.

Álláspontom szerint amennyiben a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 40. §-ban írt feltételek közül megsemmisítésre kerülnek az alábbiakban **vastag, aláhúzással jelölt részek**, úgy vér szerinti apaként a CSED-re való jogosultságom megállapítható:

„(4) Csecsemőgondozási díj a szülési szabadságnak megfelelő időtartam még hátralévő tartamára

a) annak a nőnek is jár, aki a csecsemőt örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette, a gondozásba vétel napjától,

b) annak a - gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvtv.) 5. § sz) pontja szerinti - családbafogadó gyámnak jár, aki a csecsemőt jogerős döntés alapján gondozza, a kirendelés napjától,

*c) a csecsemőt gondozó vér szerinti apának is jár, **ha a szülő nő az egészségügyi szolgáltató által** - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú nyomtatvány szerint - **igazoltan, az egészségi állapota miatt** kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák, az igazoláson feltüntetett naptól ezen egészségi állapot fennállásáig,*

*d) a csecsemőt gondozó vér szerinti apának is jár, **ha a szülő nő meghal, az elhalálozás napjától***

e) annak a férfinak is jár, aki a csecsemőt **örökbefogadási szándékkal** nevelésbe vette, **ha a gyermeket vele együtt örökbe fogadni szándékozó nő az egészségügyi szolgáltató által** - az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott adattartalmú nyomtatvány szerint - **igazoltan, az egészségi állapota miatt** kikerül abból a háztartásból, ahol a gyermeket gondozzák, az igazoláson feltüntetett naptól ezen egészségi állapot fennállásáig,

f) annak a férfinak is jár, aki a csecsemőt **örökbefogadási szándékkal** nevelésbe vette, **ha a gyermeket örökbe fogadni szándékozó nő meghal, az elhalálozás napjától,**

g) annak a férfinak is jár, aki a csecsemőt egyedül vette **örökbefogadási szándékkal** nevelésbe, a gondozásba vétel napjától,

ha az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállnak.”

Amennyiben nem tudom igénybe venni ezt az ellátást, az számomra 6 hónap időtartam alatt több, mint 2 millió forint jövedelem kiesést okoz, melynek egyéb jogi úton való érvényesítése vonatkozásában a jelen alkotmányjogi panasszal támadott jogszabály megsemmisítése esetére kifejezetten jogfenntartással élek.

Amennyiben a CSED ellátást igénybe venni nem tudom, úgy sérül az Alaptörvény XVI. cikkben írt gyermek védelemhez való joga, illetve a XIX. cikkben írt szociális biztonsághoz való joga is.

Egyebekben hivatkozni kívánok arra, hogy Országos Egészségbiztosítási Pénztár az ügyben való telefonos és személyes egyeztetések során előszeretettel hivatkozott arra, hogy ez az ellátás azért jár az anyának, mert a felépülését szolgálja az ellátás a szülés után. Ennek teljesen ellentmond, hogy "csecsemőgondozási díj" a neve az ellátásnak, nem pedig szülési támogatás vagy anyasági díj, valamint az is ellentmond ennek, hogy bizonyos esetekben az anyán kívül más is igénybe veheti az adott ellátást.

5. Annak bemutatása, hogy az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva:

Az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit nem merítette ki, és jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva, tekintettel arra, hogy a CSED igénylés kapcsán az ügyben érdemi határozat nem született.

Az indítványozó a kérelmének elbírálását az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján kéri.

6. Nyilatkozat arról, hogy az ügyben van-e folyamatban felülvizsgálati eljárás a Kúria előtt, illetve arról, hogy kezdeményeztek-e perújítást (jogorvoslat a törvényesség érdekében) az ügyben:

— 14 —

Az ügyben nincs folyamatban felülvizsgálati eljárás a Kúria előtt, illetve nem kezdeményeztek perújítást.

Kelt: Budapest, 2016. november 17.

indítványozó

Melléletek:

1. Érintettséget alátámasztó dokumentumok (A/1 és A/2 alatti levelek)
2. Nyilatkozat az indítvány és a személyes adatok nyilvánosságra hozhatóságáról

